

0097-0105- SS Evaristus - Decretalia de Ordine Diaconorum

O93, f. 7vb; N442, f. 24vb; V630, f. 25rb; I83, f. 49ra; VD38. f. 44va; SG670, p. 71b; Bcan4, f. 48r

INCIPIUNT¹ STATUTA² DECRETALIA EPISTOLARUM EVARISTI³ PAPAE DE ORDINE DIACONORUM ET LEGITIMO AC⁴ REGULARI CONIUGIO ATQUE DE FIDE⁵.

Dilectissimis⁶ fratribus universis Africae regionis episcopis Evaristus⁷.

Consulentibus⁸ vobis, fratres <I83, f.49rb> carissimi, quid super his, quae in vestris continebantur scriptis, visum⁹ esset, vel quid docilis¹⁰ ratio persuaderet¹¹, aut quid a beatis apostolis nobis traditum aut custoditum remaneret¹², optantes¹³, ut retulistis, nostris <VD38, f. 44vb> instrui documentis, si quidem dilectio vestra normam¹⁴ secuta¹⁵ prudentium ad sedem apostolicam referre maluit¹⁶ ¹⁷ quasi ad caput, quid deberet¹⁸ de rebus dubiis custodire potius quam usurpatione praesumere.

Diaconi¹⁹, <SG670, p. 72a> qui quasi oculi videntur esse episcopi, in unaquaque civitate iuxta apostolorum constituta septem²⁰ debent esse, qui custodiant²¹ episcopum praedicantem, ne ipse²² ²³ aut ab insidiatoribus quoquo²⁴ modo infestetur²⁵ ²⁶, aut²⁷ laedatur²⁸ a suis aut verba divina detrahendo aut insidiando²⁹ polluantur³⁰ ³¹ vel despiciantur³², sed veritas spiritali redoleat³³ fervore, pax praedicata labiis cum voluntate animi concordet.

Similiter³⁴ custoditum et traditum habemus, ut³⁵ uxor legitime viro iungatur³⁶. Aliter enim legitimum, ut <VD38. f. 45ra> a patribus accepimus et a³⁷ sanctis apostolis eorumque successoribus traditum invenimus, non fit coniugium³⁸, nisi ab his, qui super ipsam feminam domi<I83, f. 49va> nationem habere videntur, et a quibus custoditur, uxor petatur³⁹ et a parentibus propinquioribus sponsetur et legibus dotetur⁴⁰, et⁴¹ suo tempore sacerdotaliter, ut mos est, cum precibus et oblationibus a sacerdote benedicatur, et a paranympis, ut consuetudo docet, custodita et soci<SG670, p. 72b>ata a proximis tempore congruo petita⁴² legibus detur et solemniter⁴³ accipiatur, et biduo vel triduo orationibus vacent et castitatem custodiant, ut bonae soboles⁴⁴ ⁴⁵ generentur et domino suis in actibus placeant. Taliter enim et⁴⁶ domino placebunt et filios non spurios⁴⁷, sed legitimos atque hereditabiles generabunt. <VD38, f. 45rb> Quapropter, filii carissimi et merito illustres⁴⁸, <V630, f. 25va> fide catholica suffragante⁴⁹ ita peracta⁵⁰ legitime⁵¹ scitote esse coniugia. Aliter vero praesumpta⁵² non⁵³ coniugia, sed⁵⁴ aut⁵⁵ adulteria⁵⁶ aut <Bcan4, f. 48v> contubernia aut stupra vel fornicationes potius⁵⁷ quam legitima coniugia esse non dubitate⁵⁸, nisi⁵⁹ voluntas⁶⁰ propria⁶¹ suffragaverit, et vota succurrerint⁶² legitima. Nam fructus divinus est praecepta divina custodire. Ea⁶³ <I83, f. 49vb> quoque deserere⁶⁴ praesumptionem⁶⁵ fieri nulli dubium est. Cur ergo indignum est unitatem⁶⁶ ecclesiae custodiri⁶⁷? Idemque⁶⁸ omnes pariter et sentiamus et pronuntiemus. Si aliter enim praesumpta <SG670, p. 73a> fuerint⁶⁹, perdunt pro<VD38, f. 45va>fecto ipsi transgressores seipos, qui semetipos decipiunt. Haec cuncta recitanda per omnes Africanas ecclesias scripta dirigite et istis connectite⁷⁰, quas adiunximus litteras praefectorum⁷¹, ut⁷² de his, quae⁷³ inique laudantur, si quid tale probari⁷⁴ poterit, iudicium fiat, et inhibita⁷⁵ coerceantur⁷⁶ et praeterita⁷⁷ mala et illicita coniugia, si⁷⁸ doceantur admissa⁷⁹, digna⁸⁰ severitate corripiantur. <O93, f. 8ra> De cetero vero caveantur talia per omnes ecclesias, ne ecclesiae sanctitas per nostram⁸¹ fatigata⁸² neglegentiam⁸³ perdat privilegia⁸⁴, quae est per viros venerabiles consecuta.

De⁸⁵ his vero, quibus ab insidiatoribus fatigamini, unde et nos consulere⁸⁶ inter cetera voluistis eo, quod sint quidam, qui arbitrantur de patre solo dictum esse, quia ipse solus habet immortalitatem et lucem⁸⁷ <I83, f. 50ra> habitat inaccessibilem, <VD38, f. 45vb> ita eos apostolicis repercutite⁸⁸ ferulis⁸⁹ et divinis redarguite praecceptis. Non⁹⁰ enim solus pater sine⁹¹ filio luce⁹² inaccessi<SG670, p. 73b>bili habitat, quia, ubi pater est, ibi etiam filium esse indubitabili⁹³ fide credendum est. Nam⁹⁴ si solus pater sine filio, quod dicere nefas est, lucem⁹⁵ habitat inaccessibilem, necesse est, ut sequestratam⁹⁶ <N442, f. 25rb> pater a filio habeat mansionem. Quod si ita est, quonam⁹⁷ modo idem⁹⁸ filius ad dexteram patris adstans⁹⁹ a beato¹⁰⁰ martyre Stephano dicitur conspici, si¹⁰¹ pater secundum¹⁰² eos¹⁰³ solus¹⁰⁴ dicitur sedibus contineri? Absit hoc a sensu fidelium Christo in unitate fidei adhaerentium¹⁰⁵, quoniam, sicut non obest¹⁰⁶ filio, cum solus pater dicitur lucem inaccessibilem habitare, ita non obsit¹⁰⁷ patri, cum sapientia¹⁰⁸, quae¹⁰⁹ est filius, gyrum¹¹⁰ caeli sola dicitur circumire. Pater itaque, cum sit invisibilis et ingenitus, in filio visum¹¹¹ apostoli testimonio comprobatur, et¹¹² filio a se in<VD38, f. 46ra>enarrabiliter genito mansisse ac requievisse monstratur, ipso filio in <I83, f. 50rb> propheta loquente: Qui genuit me, requievit in tabernaculo <V630, f. 25vb> meo. Et in evangelio: Pater in me manens facit opera haec. Et: Deum nemo vidit <SG670, p. 74a> umquam, nisi unigenitus filius, qui est in sinu patris. Si in sinu patris erat filius ab initio¹¹³ et ex corde patris verbum bonum eructuatus¹¹⁴ est, quomodo non¹¹⁵ ¹¹⁶ in¹¹⁷ corde paterno consistens lucem cum eodem inaccessibilem¹¹⁸ habitasse credendus¹¹⁹ est? Numquid pater absque ulla¹²⁰ ¹²¹ luce in filio potuit commanere aut in tabernaculo filii sine eadem¹²² potuit requiescere, cum idem filius candor sit aeternae lucis et¹²³ speculum¹²⁴ sine macula deitatis, quam Salomon¹²⁵ super¹²⁶ salutem suam dilexisse¹²⁷ in¹²⁸ se dicit, in cuius speciem¹²⁹ semper delectare¹³⁰ gestivit¹³¹: Super salutem et speciem, inquit, dilexi¹³² illam, et pro luce proposui habere eam, quoniam inextinguibile est lumen eius. Hanc igitur lucem David propheta desiderans¹³³ anxius¹³⁴ proclamat¹³⁵ dicens: Emitte lucem tuam et veritatem tuam. Et iterum: In lumine tuo videbimus lumen. In¹³⁶ huius igitur <Bcan4, f. 49r> luminis claritatem¹³⁷ filius seipsum in monte <I83, f. 50va; VD38, f. 46rb>

tribus discipulis praecostendit, qui <SG670, p. 74b> metu¹³⁸ mortis perterriti¹³⁹ prostratique¹⁴⁰ in faciem, finem¹⁴¹ sibi¹⁴² vitae adesse senserunt. Hanc, inquam¹⁴³, lucem in se fuisse demonstrans¹⁴⁴ filius proclamabat, et ut in eadem incederent, discipulos praemonebat: Dum lucem habetis, inquit, ambulate in lucem¹⁴⁵. Et iterum: Ego sum lux huius mundi. Qui sequitur me, non ambulabit¹⁴⁶ in tenebris, sed habebit lumen vitae aeternae. Et evangelista: Erat lux vera, ait¹⁴⁷, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Si haec¹⁴⁸ lux, quae credentibus promittitur, in filio esse probatur et¹⁴⁹ cum aeterno aeterna esse dicitur, quomodo a vobis¹⁵⁰ inaccessiblei luce patris filius¹⁵¹ separatur? Si enim filius deus¹⁵² verus et vita aeterna est, sine dubio in hac luce simul cum patre habitare credendus¹⁵³ est, quam nullus modo nostro¹⁵⁴ hoc mortali corpore constitutus potest ali<N442, f. 25va> quatenus contueri¹⁵⁵ ¹⁵⁶. Sed dum¹⁵⁷ apparuerit, tunc vere¹⁵⁸ illum videbit sicuti est, qui eius conspectibus dignus fuerit coaptari¹⁵⁹, et non sicut <SG670, p. 75a> Moyses ceterique prophetae per¹⁶⁰ enigma<I83, f. 50vb>ta et figuram¹⁶¹, sed ipsam veraciter in filio secundum apostolum, contuebitur¹⁶² deitatis imaginem. Nam si hunc¹⁶³ eundemque <VD38, f. 46va> prophetae testimonio¹⁶⁴ subsequentem¹⁶⁵ sereno mentis intuitu investigare volueris, invenies filium non posse¹⁶⁶ ab hac luce patris penitus¹⁶⁷ separari¹⁶⁸, quoniam cum solum filium dixerit in terra cum hominibus conversatum, patrem ab illo non¹⁶⁹ fieri alienum. Si testimonium enim hominum accipimus¹⁷⁰, testimonium dei maius est, quoniam¹⁷¹ hoc est testimonium dei, quod maius est, quia testificatus est de filio suo. Qui credit in filium dei, habet¹⁷² testimonium <V630, f. 26ra> dei in se, qui non credit¹⁷³ filio, mendacem facit eum, quoniam¹⁷⁴ non credit in testimonio, quod testificatus est deus¹⁷⁵ de filio suo¹⁷⁶. Et hoc est¹⁷⁷ testimonium, quoniam¹⁷⁸ vitam aeternam dedit nobis deus, et haec vita in filio eius¹⁷⁹. Qui habet filium, habet vitam¹⁸⁰, qui non habet filium dei, non habet vitam. Haec scribo vobis, ut sciatis, quoniam vitam habebitis¹⁸¹ aeternam, qui creditis in nomine filii dei.

<O93, f. 8rb> Et haec est fiducia, quam habemus ad eum, quia, quodcumque petierimus secundum <I83, f. 51ra> <SG670, p. 75b> voluntatem eius, audit nos, et scimus, quia¹⁸² audit¹⁸³ nos, quicquid petierimus, scimus, quoniam habemus petitiones, quas¹⁸⁴ postulamus ab eo. Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, et dabitur ei vita¹⁸⁵ peccanti non ad mortem. Est¹⁸⁶ <VD38, f. 46vb> peccatum ad mortem, non pro illo dico, ut roget quis. Omnis iniquitas peccatum est, et est peccatum ad mortem. Scimus, quia omnis, qui natus est ex deo, non peccat, sed generatio dei conservat eum et malignus non tangit eum. Scimus, quoniam¹⁸⁷ ex deo sumus, et mundus totus in maligno positus est. Et scimus, quoniam filius dei venit et dedit nobis sensum¹⁸⁸, ut cognoscamus verum deum et simus¹⁸⁹ in vero filio eius. Hic est verus deus et vita aeterna.

Haec, fratres, praedicate, haec omnibus nuntiate, vos vero invicem exhortamini, perfecti estote semperque gaudete, pacem autem sectamini in¹⁹⁰ omnes, et deus pacis et dilectionis erit vobiscum. Deo autem et patri <SG670, p. 76a> nostro gloria in saecula saeculorum. Amen.

Data¹⁹¹ VIII¹⁹² Kl. Aprilis Valente¹⁹³ et Vetere vv. cc. cons.

O93, f. 8rb; N442, f. 25va; V630, f. 26ra; I83, f. 51ra; VD38, f. 46vb; SG670, p. 75; Bcan4, f. 49r

1 *Überschrift*] EPISTOLA EVARISTI DE RATIONE DIACONORUM ET COARGUTIONE HERETICORUM SG670

2 STATUTA DECRETALIA EPISTOLARUM] EPISTOLAE V630

3 eucharisti Bcan4

4 AC REGULARI fehlt V630

5 FIDE] FIDE ET DE NON INIURIANDIS EPISCOPIS AUT LACERANDIS V630

6 am Rande I Bcan4

7 eucharistus Bcan4

8 am Rande Investigantibus VD38

9 visum] visum nobis I83; SG670; Bcan4

10 am Rande quae docere potest VD38

11 persuadere korr. aus persuaderet Bcan4

12 remanere Bcan4

13 am Rande desiderantes VD38

14 am Rande exemplum regula VD38

15 sentiat Bcan4

16 am Rande magis voluit VD38

17 mallunt I83

18 debere Bcan4

19 am Rande De ordine VII diaconorum O93; vor Diaconi Rubrik DE ORDINE SEPTEM DIACONORUM V630

20 semper SG670

21 custodiant korr. aus custodiantant SG670

22 ipsi I83; Bcan4

23 ipse aut ab insidatoribus] aut ipsi ab insidiatoribus *korr. aus* ipsi aut insidiatoribus SG670
24 *am Rande* aliquo modo VD38
25 *am Rande* corrumpatur VD38
26 infestentur I83; SG670; Bcan4
27 aut laedatur a *fehlt* SG670
28 laedantur I83; Bcan4
29 insinuando VD38
30 *am Rande* sordidetur VD38
31 polluaturn VD38
32 despiciatur VD38
33 *am Rande* spiret odorem emittat VD38
34 *am Rande* De legitimo coniugio O93; N442; I83; *vor Aliter Rubrik DE LEGITIMO CONIUGIO V630;* VD38; Bcan4; *am Rande* II Bcan4
35 *ut fehlt* I83; Bcan4
36 coniungatur Bcan4
37 a *fehlt* SG670; Bcan4
38 coniungium I83
39 *am Rande* queratur VD38
40 detur V630
41 *am Rande* De sponsi et sponsę benedictione O93; *Rubrik DE SPONSIS ET SPONSĘ BENEDICTIONE V630*
42 *am Rande* quęsita VD38
43 *am Rande* honorifice VD38
44 *am Rande* filii VD38
45 suboles SG670
46 et domino *fehlt* SG670
47 *am Rande* adulterinos turpes VD38
48 *am Rande* nobiles VD38
49 *am Rande* adiuvante VD38
50 *am Rande* perfecta VD38
51 legitima N442; SG670; legitima aut contubernia VD38
52 *am Rande* cum praesumptione facta VD38
53 non *fehlt* SG670
54 sed *fehlt* SG670
55 ut VD38
56 adulteria *korr. aus* adultera Bcan4
57 potius quam] iudicate SG670
58 dubitate *korr. aus* dubitante O93; dubitantur VD38
59 si SG670
60 voluntas propria] voluntates proprias V630
61 propria V630
62 succurrant VD38; succurrerunt Bcan4
63 Eam O93
64 disserere I83; discindere SG670; deserere *korr. aus* disserere Bcan4
65 praesumptione VD38
66 unitatem ecclesiae custodiri] unitę ecclesię custodiri statuta SG670
67 custodire VD38
68 Eademque SG670
69 fuerit I83
70 *am Rande* coniungite VD38
71 profectorum I83; Bcan4; prophetarum SG670
72 ut de] Unde N442; I83; SG670; Bcan4
73 qui SG670
74 probare I83; Bcan4
75 *am Rande* prohibita VD38
76 *am Rande* comprimantur VD38
77 praeterita] perita I83; praeterita *korr. aus* perita Bcan4
78 si doceantur] coerceantur et SG670
79 *am Rande* commissa VD38
80 *am Rande* digno iudicio VD38
81 nostra I83

82 fatigatam *Bcan4*
83 neglegentia *I83*
84 *am Rande* privatas leges *VD38*
85 *am Rande* III *Bcan4*
86 *am Rande* interrogare *VD38*
87 lucem habitat inaccessibilem] luce habitat inaccessibile *O93*
88 percutite *V630*
89 *am Rande* disciplinis *VD38*
90 *Vor Non Rubrik* De eo quod de patre dicit apostolis ipse solus lucem habitat inaccessibilem *Bcan4*
91 sine *korr. aus* sin *V630*; sine] in *O93*; *N442*; *I83*; sine *korr. aus* in *Bcan4*
92 lucem inaccessibilem] luce inaccessibili *O93*; *N442*; *I83*; *SG670*
93 indubitali *SG670*
94 *am Rande* De eo quod de patre dicit apostolus ipse solus locum habitari inaccessibilem *I83*
95 lucem habitat inaccessibilem] luce habitat inaccessibile *O93*
96 *am Rande* divisam *VD38*
97 quodam *am Rande* vel quonam *V630*; quodam *VD38*; quodnam *Bcan4*
98 idem *korr. aus* id est *V630*
99 stans *SG670*
100 beoto *O93*
101 si] Sed nec *fehlt* *SG670*
102 secundum eos *fehlt* *SG670*
103 eos *korr. aus* ut *V630*: ut *O93*; *N442*; *I83*; *Bcan4*; eos] quod ait *VD38*
104 solus] solus suis *korr. aus* solus *SG670*
105 *am Rande* coniungentium *VD38*
106 *am Rande* nocet *VD38*
107 obest *I83*; *SG670*; *Bcan4*
108 sapientiam *V630*
109 qui *V630*; *VD38*
110 *am Rande* circulum *VD38*
111 visus *korr. aus* visu *V630*; visus *VD38*; *SG670*
112 et] et in *SG670*
113 initio et *korr. aus* initio *O93*
114 eructuatum *I83*; *SG670*; *Bcan4*
115 non *fehlt* *VD38*
116 non in corde paterno consistens lucem cum eodem] in corde paterno consistens non cum eodem lucem *SG670*
117 in *fehlt* *V630*
118 inaccessibile *I83*
119 credendum *Bcan4*
120 illa *SG670*
121 ulla luce] ullam lucem *O93*; *N442*
122 eodem *Bcan4*
123 et] et in *Bcan4*
124 *am Rande* lumen *VD38*
125 salamon *SG670*
126 super *korr. aus* per *V630*
127 dilexisse in] dilexisse *korr. aus* dilexisse in *Bcan4*
128 in *fehlt* *VD38*; *SG670*
129 specie *VD38*; *SG670*
130 delectari *SG670*
131 *am Rande* concupivit *VD38*
132 dilexit *Bcan4*
133 disiderans *SG670*
134 *am Rande* valde concupiscens *VD38*
135 proclamabat *SG670*
136 In huius] Cuius *SG670*
137 claritate *SG670*
138 *am Rande* timore *VD38*
139 perterriti prostratique in faciem *korr. aus* perterriti *SG670*
140 *am Rande* proiecti *VD38*

[141](#) finem sibi vitae] sibi vitae finem *korr. aua sibi vitae V630*
[142](#) sibi vitae] vitę sibi *SG670*
[143](#) *am Rande dico VD38*
[144](#) demonstrans *I83*
[145](#) luce *VD38; SG670*
[146](#) ambulat *I83; Bcan4*
[147](#) ait *fehlt I83; SG670; Bcan4*
[148](#) haec *korr. aus hac V630*
[149](#) et cum aeterno aeterna esse dicitur, quomodo a vobis inaccessibili luce patris filius separatur? *fehlt VD38*
[150](#) vobis] vobis ab *SG670*
[151](#) filius *fehlt I83; SG670; Bcan4*
[152](#) dei *SG670*
[153](#) credendus *korr. aus credendum N442; credendum O93; I83; Bcan4*
[154](#) nostri *O93; VD38; nostro korr. aus nostri N442; V630; nostrum I83; Bcan4; nostro] nostrum in SG670*
[155](#) *am Rande videre VD38*
[156](#) contineri *Bcan4*
[157](#) cum *SG670*
[158](#) vero, *interlinear e SG670*
[159](#) *am Rande presentari VD38*
[160](#) *am Rande per obscuras et confusas similitudines VD38*
[161](#) figuras *SG670*
[162](#) *am Rande videbit VD38*
[163](#) hunc eundemque] hoc idemque *VD38*
[164](#) testimonium *VD38*
[165](#) subsequente *V630; VD38; subsequenter SG670*
[166](#) posse] per se *korr. aus perose SG670*
[167](#) *am Rande omnimodo VD38*
[168](#) separare *I83*
[169](#) non] non dixit *korr. aus non SG670*
[170](#) accepimus *I83*
[171](#) Quod *Bcan4*
[172](#) habet testimonium dei in se, qui non credit filio, mendacem facit eum, quoniam non credit in testimonio *fehlt SG670*
[173](#) credit] credit in *V63; credit korr. aus credit in N442*
[174](#) quia *korr. aus qui V630; qui I83; Bcan4; quia VD38*
[175](#) deus *fehlt SG670*
[176](#) suo *fehlt N442; I83; VD38; SG670; Bcan4*
[177](#) est testimonium] testimonium est *I83; VD38; Bcan4*
[178](#) quoniam *fehlt I83; Bcan4; et SG670*
[179](#) eius] eius est *SG670*
[180](#) vitam, qui non habet filium dei, non habet vitam *korr. aus vitam O93*
[181](#) habebitis aeternam] aeternam habebitis *I83; VD38; SG670; Bcan4*
[182](#) quia *korr. aus qui O93*
[183](#) audi *VD38*
[184](#) quas *korr. aus qua O93*
[185](#) vitam *Bcan4*
[186](#) Et *I83*
[187](#) quia *I83; VD38; SG670; Bcan4*
[188](#) sensu *O93*
[189](#) scimus *VD38*
[190](#) in *fehlt SG670*
[191](#) Amen Data VIII Kl. Aprilis Valente et Vetere vv. cc. cons. *fehlt V630; N442*
[192](#) VIII *Bcan4*
[193](#) valete *VD38*